

НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ НАУК УКРАЇНИ
ІНСТИТУТ ЕКОНОМІКО-ПРАВОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДОНЕЦЬКИЙ ЕКОНОМІКО-ГУМАНІТАРНИЙ ІНСТИТУТ

МЕТЕПРОМЕТЕЙ

Регіональний збірник
наукових праць з економіки

✓ Вр 2006 2(20)

Випуск 2(20)

Видається з квітня 1999 року
Періодичність випуску — 3 номери на рік

Збірник визначено як фахове видання з економічних наук
(перелік № 15, Бюлетень Вищої атестаційної комісії України, 2005, № 3)

Тематичні рубрики:

- Україна та її регіони в умовах світової глобалізованої системи
- Трансформація та перспективи розвитку територіальних систем
- Макро- та мікроекономічні аспекти інноваційної діяльності
- Гуманітарно-правові аспекти соціально-економічного розвитку регіонів
- Стратегії розвитку підприємства в умовах ринкової економіки
- Корпоративне і антикризове управління, менеджмент, управління людськими ресурсами
- Розвиток сучасних інформаційних технологій
- Нові економічні системи в сучасних умовах
- Регіональний аспект розвитку зовнішньоекономічних зв'язків
- Становлення та розвиток на регіональному рівні індустрії послуг
- Фінанси, грошовий обіг і кредит

УДК 330.322.01

Н.Б. Савіна*

КОНТРОЛІНГ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

В статті у відповідності до категорійного апарату інвестиційної діяльності запропоновано функції та завдання системи контролінгу інвестиційної діяльності.

В статье в соответствии с категорийным аппаратом инвестиционной деятельности предложены функции и задачи контролинга инвестиционной деятельности.

Вступ. Особливість управління в сфері інвестиційної діяльності полягає в тому, що реалізація інвестиційних проектів є, як правило, тривалим процесом, а умови, в яких реалізується проект, можуть змінюватись з часом в порівнянні з прийнятими на початок реалізації цих проектів.

З цих міркувань організація, планування і реалізація інвестиційної діяльності вимагає правдоподібного передбачення наслідків можливих змін у формуванні показників ефективності проектів, оцінки факторів, що їх визвали, що забезпечить формування на цій основі адекватних управлінських рішень.

Аналіз останніх досліджень. Вирішенню викладених проблем на сучасному етапі в науковій літературі приділяється значна увага. Вагомий внесок в розвиток теорій інвестицій створили вчені О. Амоша, В. Альгін, В. Беренс, І. Бланк, М. Бойко, М. Долішній, П. Зав'ялов, Г. Клейнер, Л. Лабскер, Дж. Лінтер, Г. Маркевич, Я. Мелкумов, В. Мікловда, С. Рос, О. Устенко, П. Хавранек, Г. Цельмер, В. Шарп та інші. У цих роботах розглядаються питання визначення пріоритетних напрямків інвестування, формування інвестиційної привабливості, оцінки ефективності реалізації інвестиційних проектів тощо. Водночас проблема оцінки інвестиційної діяльності переважно обмежується використанням традиційних методів приведення надходжень майбутніх періодів до теперішнього рівня (метод дисконтування), а також методів приведення теперішнього рівня до майбутнього (метод накопичення).

Методика досліджень. В процесі реалізації інвестиційної діяльності між її учасниками, такими, як замовник, інвестор, тощо виникають функціональні зв'язки. Зміна стану (фінансових, виробничих, конкурентних параметрів) кожного окремого учасника інвестиційної діяльності в тій чи іншій мірі впливає на результати цієї кооперованої діяльності в цілому. Виходячи з принципів системного підходу в економіці сукупність

учасників інвестиційної діяльності з їх функціональними зв'язками в даній роботі розглядається як інвестиційна система.

Наявність невизначеності стану інвестиційної системи в майбутньому накладає певні обмеження на методи і засоби економічної оцінки інвестиційних проектів. Це викликає необхідність дослідження можливостей відомих методів економічного аналізу для цілей наукового прогнозування можливих змін в інвестиційних процесах в умовах невизначеності майбутнього.

Постановка завдання. Отже, проблема оцінки та прогнозування ефективності інвестицій в умовах невизначеності майбутнього вимагає дослідження та обґрунтування відповідного інструментарію оперативного аналізу ефективності інвестицій на будь-якій стадії реалізації інвестиційних проектів. Потребує створення відокремлених сегментів діяльності підприємства, керівництва якими мають повноваження щодо прийняття рішень (і несуть у цих сегментах відповідальність) у сфері витрат, надходжень і інвестиційних заходів, а саме — створення «Центрів інвестицій», як об'єкта контролінгу.

Результати досліджень. Для всіх організаційно-правових форм підприємницької діяльності під інвестиціями розуміють всі види майнових та інтелектуальних цінностей, що вкладаються в об'єкти підприємницької та інших видів діяльності, в результаті якої створюється прибуток (доход) або досягається соціальний ефект [1]. Такими цінностями можуть бути:

- кошти, цільові банківські вклади, паї, акції та інші цінні папери;
- рухоме та нерухоме майно (будинки, споруди, устаткування та інші матеріальні цінності);
- майнові права інтелектуальної власності;
- сукупність технічних, технологічних, комерційних та інших знань, оформлених у вигляді технічної документації, навиків та виробничого досвіду, необхідних для організації того

* Савіна Н.Б. — доцент кафедри трудових ресурсів і підприємництва Національного університету водного господарства та природокористування, канд. екон. наук, м. Рівне.

славс
уда.—
плина
9 с.
коно—
Б. Уп-
Дело,
уково-
анное
вивать
онный
Кадры
ступа:

2006

чи іншого виду виробництва, але не запатентованих («ноу-хау»);

— права користування землею, водою, ресурсами, будинками, спорудами, обладнанням, а також інші майнові права;

— інші цінності.

Об'єктами інвестування можуть бути будь-яке майно, в тому числі основні фонди і оборотні кошти в усіх галузях та сферах національної економіки, цінні папери, цільові грошові вклади, науково-технічна продукція, інтелектуальні цінності, інші об'єкти власності, а також майнові права. Суб'єктами (інвесторами і учасниками) інвестиційної діяльності можуть бути громадяни і юридичні особи України та іноземних держав, а також держави [1].

Законодавство визначає, що всі суб'єкти інвестиційної діяльності незалежно від форм власності та господарювання мають рівні права в частині здійснення цієї діяльності; самостійно визначають цілі, напрямки, види та обсяги інвестицій; залучають для їх реалізації на договірній основі будь-яких учасників інвестиційної діяльності, у тому числі шляхом організації конкурсів та торгів [1].

Важливою умовою успішної ринкової трансформації економіки України є реалізація її інвестиційного потенціалу, який формується під впливом ресурсного, інфраструктурного, фінансового, регуляторного та економічного факторів.

Серед перерахованих вище факторів економіка України має значну ресурсну привабливість. Особливо варто відзначити земельні, лісові та водні ресурси, багаті надра та ґрунти. Більше 60 % сільськогосподарських угідь — це високоякісні родючі чорноземи. В більшості регіонів України достатня кількість опадів, сонячної енергії, сприятлива температура, що дозволяє вести господарську діяльність з обмеженими затратами у будь-якій галузі економіки.

Людські ресурси є найбільшою конкурентною перевагою економіки України. Країна має один з найбільш сприятливих серед держав світу показників щільності населення. У 1999 р. Україна входила до десятки найбільш освічених націй світу і до двадцятки країн за рівнем наукової підготовки кадрів.

На достатньому рівні перебуває забезпеченість матеріально-технічними ресурсами економіки України. Наявність основних фондів на 1 кв. км. території становить 255 тис. дол. США, а на душу населення 3,1 тис. дол. США. В інших країнах ці показники відповідно такі: Росія — 32 тис. дол. та 3,7 тис. дол., Казахстан — 9 тис. дол. та 1,5 тис. дол. [2].

Обсяг основного капіталу в Україні постійно збільшується. При цьому темпи приросту в ос-

танні роки мають нестійку тенденцію, про що свідчать дані табл. 1.

Таблиця 1

Інвестиції в основний капітал

	2000	2001	2002	2003	2004
	млн. грн.				
Інвестиції в основний капітал (у фактичних цінах)	23629	32573	37178	51011	75714
	Відсотків				
Індекси інвестицій в основний капітал до попереднього року	x	120,8	108,9	131,3	128,0

Активна діяльність щодо залучення іноземних інвестицій проводилась з перших років незалежності України. Основними зовнішніми інвесторами в останні роки згідно даних Держкомстату України виступають такі країни як США (13,8 %), Кіпр (12,4 %), Великобританія (10,7 %) (рис. 1).

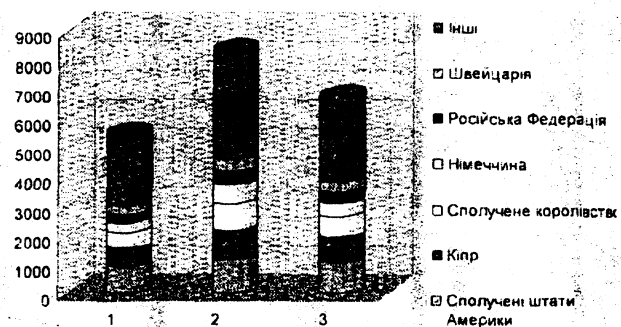

Рис. 1. Прямі інвестиції в Україну

Важливими соціально-економічними показниками є також ВВП та інвестиції в основний капітал, адже при зростанні даних показників послаблюється соціальна напруга в суспільстві.

Таблиця 2

Основні соціально-економічні показники по Україні

	2002	2003	2004	Темпи росту 2004р. до 2002р., %
Валовий внутрішній продукт, млрд. грн.	225,8	267,3	344,8	153
у розрахунку на одну особу, грн.	4685	5591	7267	135
Інвестиції в основний капітал, млрд. грн.	37,2	51,0	75,7	203,4
Доходи населення, млн. грн.	86911	157996	186365	214
Середньомісячна заробітна плата, грн.	376	462	590	157

В Україні ВВП на душу населення у фактичних цінах має тенденцію до зростання і становив у 2004 р. 7267 грн., що є на 55 % більше за його значення у 2002р. Інвестиції в основний капітал у 2004 році в порівнянні з 2002 р. зросли на 103,4 % і становлять 75,7 млрд. грн.

Поліпшення інвестиційного клімату в державі та розширення можливостей для вкладення іноземного капіталу ще раз підтверджується активізацією інвестиційної діяльності українських підприємств.

млрд. грн.

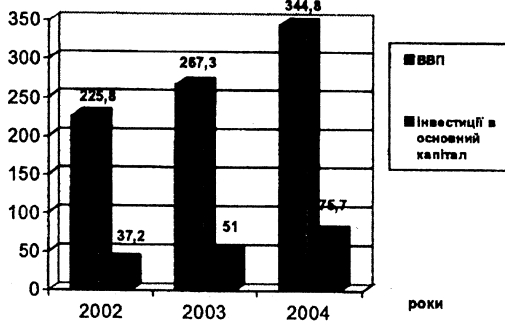

Рис. 2. Зростання ВВП та інвестицій в основний капітал

Саме в умовах активізації такої діяльності важливе значення приділяється технологіям управління інвестиціями

Контролінг — це спеціальна саморегулююча система методів та інструментів, яка спрямована на функціональну підтримку менеджменту підприємства і включає інформаційне забезпечення, планування, координацію, контроль і внутрішній консалтинг [3].

В практичній діяльності виділяють різні напрями контролінгу, такі як фінансовий контролінг, контролінг збуту, дивізіональний контролінг, контролінг виробництва та закупівель тощо. Однак слід зазначити, що в інвестиційній діяльності поняття контролінгу не використовується.

Для визначення місця контролінгу в управлінні інвестиційною діяльністю розглянемо концептуальні основи контролінгу. За [4] контролінг розглядається як інтегрована функція менеджменту, що включає в себе такі загальні функції — планування, контролювання та регулювання. Ідея контролінгу полягає у співставленні планових і досягнутих значень показників, оцінці отриманих відхилень та обґрунтуванні необхідних регулятивних рішень.

Інвестиційний контролінг повинен бути спрямований на досягнення головної мети, а саме — орієнтація управлінського процесу на досягнення запланованих прибутків та соціальних ефектів при мінімізації ризику і інвестиційної діяльності. Для досягнення цієї мети необхідно вирішити ряд у функціональних завдань, які наведені у табл. 3.

Реалізація покладених на інвестиційний контролінг завдань досягається в ході виконання службами контролінгу своїх функцій та використання специфічних інструментів.

Висновок. Таким чином, виходячи із зазначених сутності та завдань контролінгу інвестиційної діяльності можна визначити його основну мету — це регулювання такої діяльності з метою отримання доходу та/або соціального ефекту.

Таблиця 3
Функції та завдання системи контролінгу інвестиційної діяльності

Функції	Завдання
1. Інформаційне забезпечення	<ul style="list-style-type: none"> Збір та систематизація інформаційних потоків Узгодження цілей учасників
2. Формування інвестиційної стратегії учасників логістичної діяльності	<ul style="list-style-type: none"> Координація розробки інвестиційних стратегій учасників інвестиційної системи Моніторинг та експертиза бізнес-планів на їх ефективність та ризик Розробка пропозицій з метою адаптації організаційних структур учасників до сформованої стратегії розвитку
3. Планування і бюджетування за етапами стратегії	<ul style="list-style-type: none"> Розробка та вдосконалення внутрішньої методики бюджетування з врахуванням вимог учасників інвестиційної системи Забезпечення процесу бюджетування учасниками Пропозиції по фінансуванню
4. Контроль за перебігом бюджетування	<ul style="list-style-type: none"> Внутрішній (управлінський облік) Математичне моделювання та прогнозування стану учасників Аналіз відхилень фактичних показників діяльності за допомогою факторних моделей Оцінка ризиків інвестиційної діяльності на основі ентропійного критерію Формування пропозицій щодо нейтралізації негативного впливу фактичних та можливих відхилень показників діяльності Інформаційні зворотні зв'язки виконання бюджетів
5. Внутрішній консалтинг та методологічне забезпечення оперативного регулювання	<ul style="list-style-type: none"> Надання інформації про можливі відхилення і ризик діяльності структурних підрозділів Надання науково обґрунтованих рекомендацій керівництву та структурним підрозділам щодо оперативної управлінської діяльності з метою компенсації відхилень
6. Внутрішній аудит	<ul style="list-style-type: none"> Контроль за дотриманням учасниками інвестиційної діяльності прийнятих зобов'язань Формування пропозицій щодо коригування цілей та стратегій
7. Обґрунтування регулятивних рішень	<ul style="list-style-type: none"> Елімінація некорисних відхилень Передбачення відхилень незалежного характеру

При цьому слід зазначити, що під регулюванням розуміється підтримання певних наперед заданих — еталонних параметрів. Щодо інвестиційної діяльності такими параметрами можуть бути чиста теперішня вартість (NPV), період окупності (PP), внутрішня норма прибутковості (IRR) і т. п. Однак, із зазначених позицій, традиційно прийняті методи контролінгу, такі як аналіз точки беззбитковості, бенчмаркінг, вартісний аналіз, портфельний аналіз, SWOT-аналіз, ABC-аналіз, XYZ-аналіз та методи фінансового прогнозування слід розглядати як інструменти визначення еталонних параметрів системи.

Наступним елементом інвестиційного контролінгу є прогнозування відхилень фактичних параметрів від еталонних. Відхилення же виникають як результат тривалого в часі характеру передінвестиційної, інвестиційної та експлуатаційної фаз. Оцінку таких відносних відхилень доцільно робити з використанням факторних моделей, складених з використанням методу відносних відхилень.

Вирішальним елементом інвестиційного контролінгу є застосування певних методів та інструментів з метою управління відносними відхиленнями для забезпечення рівня еталонних значень.

Отже, реалізація функцій інвестиційного контролінгу може слугувати цілям підвищення ефективності інвестиційної діяльності підприємств.

Література

1. ЗУ «Про інвестиційну діяльність» від 10 грудня 1991 року (зі змінами та доповненнями).

2. П. Гайдучий. Інфраструктура інвестиційного розвитку.— К.: Міленіум, 2003.— 218 с.
3. О. Терещенко. Фінансова діяльність суб'єктів господарювання: Навч. посібник.— К.: КНЕУ, 2003.— 554 с.
4. Крикавський Євген. Логістичне управління. Посібник.— Львів: видавництво НУ «Львівська політехніка», 2005.— 734 с.

Поступила до редакції 13.10.06

© Н.Б. Савіна, 2006

УДК 338.2.58

С.В. Климчук*

СТРАТЕГИЧЕСКОЕ РАЗВИТИЕ АГРОБИЗНЕС РЕСТРУКТУРИЗАЦИИ ФИНАНСОВОГО ТИПА

Перехід до економіки транзитивного типу в Україні поставив питання ролі трансформаційних заходів власності у економічних процесах у аграрному секторі економіки. Стаття присвячена основним напрямкам формування стратегії агробізнес реструктуризації, обґрунтуванні методичних засобів формування основної мети даної реструктуризації.

Переход к экономике транзитивного типа в Украине с особенной остротой поставил вопрос о роли трансформационных вопросов собственности в экономических процессах и, особенно, в аграрном секторе экономики. Статья посвящена основным направлениям стратегии формирования агробізнес реструктуризации, обоснованы основные методические приёмы формирования основной цели данной стратегии.

Постановка проблемы. Формирование основных направлений стратегического развития агробизнес реструктуризации.

Анализ последних исследований и публикаций. Так Зайчикова В. В. основные направления стратегии реструктуризации сочетает со стабильной финансовой региональной политикой [1, с. 29]. Иванов Ю. В. обращает своё внимание на трансформационные процессы собственности в результате реструктуризации [2, с. 56]. Клейнер Г. указывает на механизмы принятия решений и основные направления стратегического планирования на предприятиях [3, с. 46]. Константинова А. В. показывает реструктуризацию как эффективный метод выведения предприятий из кризисного состояния [4, с. 17]. Пасхавер О. акцентирует своё внимание на политических и экономических условиях будущей приватизации в Украине [5, с. 200]. Однако за пределами своего рассмотрения остаются вопросы формирования основных направлений агробизнес реструктуризации на современном этапе.

Цель статьи заключается в обосновании основных направлений формирования стратегии агробизнес реструктуризации.

Изложение основного материала. Важным показателем формирования стратегии аграрного бизнеса реструктуризации в Украине является то, что этот значимый самостоятельный сектор экономики практически не существует без государственной поддержки. Одновременно с этим сельское хозяйство Украины находится под тяжестью теневого сектора. Разработка новых подходов по регулированию аграрного бизнеса реструктуризации невозможна без построения новой парадигмы финансовой реструктуризации сельского хозяйства Украины. Это в свою очередь приводит к эффективной трансформации всех аграрных отношений.

Эффективная трансформация капитала сельскохозяйственных предприятий при сохранении государственной собственности предполагает трансформацию земельных отношений в аграрном секторе при создании новой комплексной модели реструктуризации земельных отношений финансового типа.

Важнейшими заданиями земельной реформы были и остаются законодательно установленные права частной собственности, организационно-

* Климчук С.В. — доцент Таврійського національного університету ім. В. І. Вернадського, канд. екон. наук, доцент, м. Сімферополь.

пра
ван
вод
меж

вос
стел
фор
сел
их
связ
ног
ноц

рест
тера
обес

пол
про
му
след

под
за с